

JEDAN DAN

DEJVID NIKOLS

Preveo
Marko Mladenović

— Laguna —

Naslov originala

David Nicholls

ONE DAY

Copyright © David Nicholls 2009

Translation Copyright © 2010, 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

Edicija LAGUNA UZ VAS

1. Snovi o zabranjenom voću, Fatima Mernisi
2. Poruka u boci, Nikolas Sparks
3. Ljubav je ušetala, Marisa de los Santos
4. Osluškivanje srca, Jan-Filip Zendker
5. Dama u plavom, Havijer Sijera
6. Sicilijanac, Mario Puzo
7. Nestao zauvek, Harlan Koben
8. Pitanja i odgovori, Vikas Svarup
9. Jedan dan, Dejvid Nikols
10. Devojka sa bisernom mindušom, Trejsi Ševalije

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Maksu i Roumi, kada budete stariji.
I Hani, kao i uvek.*

„Ponekad si svestan da se tvoji veliki trenuci odigravaju, a ponekad se oni pomaljavaju iz prošlosti. Možda je isto i sa ljudima.“

DŽEJMS SOLTER, *Sagorevanje danâ*

„Čemu služe dani?
U danima živimo
Oni dolaze i bude nas
Iznova i iznova.
Oni služe da u njima budeš srećan:
Gde možemo živeti sem u danima?

Ah, odgonetanje tog pitanja
Tera sveštenika i lekara
Da u svojim mantilima
Trče preko poljâ.“

FILIP LARKIN, „Dani“

PRVI DEO

1988–1992.

Rane dvadesete

PRVO POGLAVLJE

Budućnost

PETAK, 15. JUL 1988.

Renkilor strit, Edinburg

– Valjda je najvažnije nešto promeniti – rekla je. – Znaš, istinski nešto promeniti.

– Šta, kao „promeniti svet“?

– Ne ceo bogovetni svet. Samo ono malo oko sebe.

Trenutak su ležali u tišini, sklupčani jedno oko drugog u krevetu za jedno, a zatim oboje počеше da se smeju duboko, onako kako već smeh zvuči pred zoru. – Ne mogu da verujem šta sam upravo rekla – progundala je. – Zvuči malko otrcano, je l' da?

– Malko.

– Pokušavam da te nadahnem! Pokušavam da tvojoj bednoj duši dam poleta za veliku pustolovinu koja te čeka. – Okrenula se ka njemu. – Nije da ti to treba. Pretpostavljam da si do tančina isplanirao budućnost, hvala lepo. Verovatno negde imaš neki mali dijagram ili šta već.

– Ne baš.

– Šta ćeš, onda, raditi? Kakav je veliki plan?

– Pa, moji roditelji će doći po moje stvari i šibnuće ih kod sebe, a zatim ću provesti dva-tri dana u njihovom stanu u Londonu i sresti se s nekim prijateljima. Onda Francuska...

– Baš lepo...

– Potom možda Kina, da vidim kako je tamo, pa ću možda u Indiju, da malo tuda proputujem...

– *Putovanje* – uzdahnula je. – Tako predvidivo.

– Šta fali putovanju?

– Pre je bežanje od stvarnosti.

– Mislim da je stvarnost precenjena – rekao je u nadi da bi to moglo zvučati tajanstveno i dopadljivo.

Frknula je. – Pretpostavljam da je u redu, za one koji mogu da ga priušte. Što prosto ne kažeš: „Idem na dvogodišnji odmor“? Dođe mu isto.

– Zato što putovanje širi vidike – rekao je, podigavši se na lakat i poljubivši je.

– Mislim da su tebi vidici već malo preširoki – kazala je, okrenuvši glavu, makar na tren. Opet su se smestili na jastuku. – Bilo kako bilo, nisam mislila na to šta ćeš raditi sledećeg meseca, mislila sam na budućnost-budućnost, kad budeš imao, ne znam... – Zastala je, kao da priziva neku nestvarnu zamisao, neku petu dimenziju – ...*Četrdeset* godina ili koliko već. Šta želiš da budeš kad budeš imao četrdeset godina?

– *Četrdeset?* – I on je delovao kao da se muči sa tom predstavom. – Ne znam. Smem li da kažem „bogat“?

– To je baš, baš plitko.

– U redu, onda „slavan“. – Počeo je da joj nosom gurka vrat. – Ovo je malo bolesno, zar ne?

– Nije bolesno, već je... uzbudljivo.

– *Uzbudljivo!* – Sada je oponašao njen glas, njen mekani jorkširski naglasak, trudeći se da zvuči luckasto. Često joj se to dešavalo, da se mladi snobovi sprdaju s njenim glasom, kao da je u njenom naglasku bilo nečeg neuobičajenog i čudnovatog. I ne prvi put, ona oseti utešan drhtaj odbojnosti prema njemu. Izmigoljila mu se i leđima naslonila na hladan zid.

– Jeste, uzbudljivo. I treba da budemo uzbuđeni, zar ne? Sve te mogućnosti. Kao što rektor reče: „vrata mogućnosti širom su otvorena...“

– „Vaša imena biće u sutrašnjim novinama...“

– Ne bih rekla.

– Pa dobro, jesi li ti uzbuđena?

– Ja? Ne, bože moj, ja sam se utronjala.

– I ja sam. Bože... – Najednom se okrenuo i posegnuo za cigaretama na podu kraj kreveta, kao da želi da smiri živce. – Četrdeset godina. Četrdeset. Jebô te bog.

Nasmešivši se zbog njegove uznemirenosti, rešila je da je pojača. – Dakle, šta ćeš raditi kad budeš imao četrdeset godina?

Zamišljeno je pripalio cigaretu. – Stvar je u tome, Em...

– „Em“? Ko je „Em“?

– Ljudi te zovu Em. Čuo sam ih.

– Da, *prijatelji* me zovu Em.

– Smem li onda i ja da te zovem Em?

– Samo izvoli, *Dekse*.

– Dakle, porazmislio sam malo o čitavoj toj priči o „starenju“ i zaključio kako bih voleo da ostanem upravo ovakav kakav sam sada.

Dekster Mejhju. Zagledala se kroz šiške u njega, naslonjenog na jeftino, dugmadima ukrašeno vinilsko uzglavlje, i čak i bez naočara beše joj jasno zašto bi on želeo da ostane baš takav kakav je. Zatvorenih očiju, s cigaretom nehajno zalepljenom za donju usnu, dok mu prva jutarnja svetlost greje jednu stranu lica kroz crveni filter od zavesa, imao je dar da izgleda kao da je u većitoj pozi za fotografisanje. Ema Morli smatrala je da je „naočit“ smešna reč, reč koja pripada devetnaestom veku, ali za to zaista nije postojala nijedna druga, sem možda „lep“. Lice mu je bilo od onih na kojem se primećuju i kosti ispod kože, kao da bi čak i njegova gola lobanja izgledala privlačno. Lep nos,

malčice sjajan od masnoće, i tamnu kožu ispod očiju koje deluju gotovo natečene, orden časti od silnog pušenja i sitnih sati koje je proveo namerno gubeći na strip-pokeru od devojaka iz kole-dža „Bidejls“. Bilo je u njemu nečeg mačjeg: prefinjene obrve, usta izveštačeno napućena, usne za nijansu tamnije i pune, ali sad suve i ispucale, i crvene od bugarskog crnog vina. Na njeno zadovoljstvo, kosa mu je bila užasna, kratka pozadi i sa strane, s groznim malim čuperkom napred. Ono gela što je stavio bilo je popustilo, i sada je čuperak delovao živahno i paperjasto, kao kakav smešan šeširić.

I dalje zatvorenih očiju, izbacio je dim kroz nos. Očigledno je znao da ga ona posmatra jer je gurnuo ruku pod pazuh, stegnuvši pektoralne i biceps. Odakle mu ti mišići? Svakako ne od sportskih aktivnosti, sem ako u njih ne ubrajamo golišavo kupanje i igranje bilijara. Verovatno je posredi samo nekakvo zdravlje koje se u porodici prenosi s kolena na koleno, zajedno s akcijama, deonicama i kvalitetnim nameštajem. Dakle, naočit, ili čak lep, sa šarenim boksericama spuštenim na kukove, i nekako tu u njenoj postelji u malenoj iznajmljenoj sobi na kraju četvrte godine koledža. „Naočit“! Šta zamišljaš da si, Džejn Ejf? Odrasti. Budi razumna. Ne zanos se.

Ugrabila mu je cigaretu iz ruke. – Mogu da te zamislim sa četrdeset godina – rekla je, s tragom pakosti u glasu. – Mogu to ovog trena da ti opišem.

Osmehnuo se ne otvorivši oči. – Samo izvoli.

– U redu... – Uzvrpoljila se i povukla naviše, s jorganom pod pazusima. – Nalaziš se u sportskom automobilu sa spuštenim krovom u Kensingtonu ili Čelsiju ili tako negde, a kod tih kola je neverovatno to što su nečujna, jer sva kola će biti nečujna, ne znam, kada – 2006?

Čvršće je zažmurio da bi izračunao. – 2005...

– I taj auto lebdi tri pedlja od tla i piči Kings roudom a ti imaš stomačić poput jastučića, ušuškan pod kožnim volanom, i one rukavice bez nadlanica, kosa ti se proredila i ne vidi ti se brada. Ti si krupan čovek u sitnim kolima s tenom nalik pečenoj ćurki...

– A da pričamo o nečem drugom?

– A pored tebe je žena s naočarima za sunce, tvoja druga, ne, treća supruga, manekenka, ne, *nekadašnja* manekenka, ima dvadeset tri godine, upoznao si je dok je ležala na haubi nekih kola na sajmu automobila u Nici ili tako negde, prelepa je i glupa kô noć...

– Pa baš lepo. Imam li dece?

– Nemaš dece, samo tri razvoda, i petak je u julu i vas dvoje idete u neku kuću na selu, a u malenom prtljažniku tvog lebedećeg automobila nalaze se teniski reketi i maljevi za krocket i korpa puna vrsnih vina i južnoafričkog grožđa i jadrnih malih prepelica i špangle i vetar ti duva u čelo a ti si vrlo, vrlo zadovoljan sobom i žena broj tri, četiri, šta god već, osmehuje ti se sa otprilike dvesta blistavih belih zuba a ti joj uzvračaš osmehom i trudiš se da ne misliš na to da nemate ništa, ama baš ništa, da kažete jedno drugom.

Naglo se zaustavila. Zvučiš kao lujka, rekla je sebi. Molim te potruđi se da ne zvučiš kao lujka. – Naravno, ako ti je ikakva uteha, svi mi ostali poginućemo u nuklearnom ratu dobrobrano pre toga! – vedro je kazala, ali on se i dalje mrštio na nju.

– Možda bi onda trebalo da odem. Ako sam tako plitak i iskvaren...

– Nemoj, ne idi – rekla je, malko prebrzo. – Četiri je ujutro.

Povukao se naviše dok mu lice nije bilo na puki pedalj od njenog. – Ne znam otkud ti ta predstava o meni, ti me maltene i ne poznaješ.

– Znam taj tip.

- Taj tip?
- Viđala sam ja vas kako se movate po Katedri za savremene jezike, njačete jedni na druge, priređujete večere sa crnim kravatama...
- Ja čak i nemam crnu kravatu. A svakako ne njačem...
- Furate jahtama po Mediteranu na dugim odmorima, tatini sinovi...
- Ako sam tako odvratan... - Ruka mu je sada bila na njenom bedru.
- ...što jesi.
- ...zašto onda spavaš sa mnom? - Ruka mu je bila na njenoj toploj mekoj butini.
- Zapravo, mislim da nisam spavala s tobom, zar ne?
- Pa, to zavisi. - Nagnuo se i poljubio je. - Preciznije se izražavaj. - Ruka mu je bila na dnu njene kičme, a nogu je uvlačio između njenih nogu.
- Uzgred - promrmljala je, usana pritisnutih uz njegove.
- Šta? - Osetio je kako mu se njena noga poput zmiije obavija oko noge, privlačeći ga bliže.
- Treba da opereš zube.
- Ne smeta mi ako tebi ne smeta.
- Stvarno je grozno - nasmejala se. - Osećaš se na vino i pljuge.
- Onda je u redu. Osećaš se i ti.
- Glava joj se trgnu unatrag, prekidajući poljubac. - Je l'?
- Ne smeta mi. Volim vino i pljuge.
- Vraćam se za tren. - Naglo je odigla jorgan, pentrajući se preko njega.
- Kuda ćeš sad? - Stavio je ruku na njena gola leđa.
- Samo do kloce - rekla je, uzimajući naočare sa gomile knjiga kraj kreveta, krupne, s crnim socijalnim okvirima, standardnog oblika.

– „Kloca“, „kloca“... izvini što nisam upoznat sa...

Ustala je, s rukom preko grudi, pazeći da mu ostane okrenuta leđima. – Nemoj da odeš – kazala je, tiho izlazeći iz sobe, zakačivši dva prsta za lastiš gaćica kako bi svukla tkaninu na vrh butina. – I nemoj da se igraš sam dok me ne bude bilo.

Izdahnuo je kroz nos i povukao se naviše na postelji, obuhvatajući pogledom oronulu jeftinu sobu i znajući sa apsolutnom sigurnošću da se negde među umetničkim razglednicama i fotokopijama plakata za gnevne komade krije fotografija Nelsona Mandele, kao kakvog sanjalačkog idealnog dečka. Za poslednje četiri godine u tom gradu video je mnoštvo takvih spavaćih soba, raštrkanih kao mesta zločinâ, soba u kojima nikada nisi dalje od četiri koraka od nekog albuma Nine Simon, i premda je istu spavaću sobu retko viđao dvaput, sve mu je to bilo i te kako poznato. Pregorele noćne svetiljke i zapuštene kućne biljke, miris praška za rublje na jeftinim čaršavima neodgovarajuće veličine. A ona je uz to gajila i onu umetnički pretencioznu devojačku strast prema fotomontaži: blicom napravljene fotke prijatelja sa koledža i porodice nabacane između postera Šagala, Vermera i Kandinskog, Če Gevare, Vudija Alena i Semjuela Beketa. Tu ništa nije bilo neutralno, sve je izražavalo privrženost ili stav. Ta soba bila je svojevrstan proglas, i Dekster njenu vlasnicu sa uzdahom prepozna kao jednu od onih devojaka koje reč „buržuj“ koriste kao uvredljivu. Bilo mu je jasno zašto bi reč „fašista“ mogla imati negativne konotacije, ali reč „buržuj“ mu se dopadala, kao i sve što uz nju ide. Sigurnost, putovanje, dobra hrana, lepi maniri, ambicija; za šta bi on to trebalo da se izvinjava?

Posmatrao je kako mu se dim vije iz usta. Opipavajući rukom u potrazi za pepeljarom, kraj kreveta je pronašao jednu knjigu. *Nepodnošljiva lakoća postojanja*, hrbata naboranog na „erotskim“ delovima. Nevolja sa tim vatreno individualnim devojkama jeste

u tome što su sve potpuno iste. Još jedna knjiga: *Čovek koji je svoju ženu pobrkao sa šeširom*. Gluperda, pomislio je, uveren da on takvu grešku nikada neće napraviti.

Sa svoje dvadeset tri godine, Dekster Mejhju nije imao ništa jasniju viziju budućnosti od Eme Morli. Nadao se da će biti uspešan, da će osvetlati obraz roditeljima i da će spavati sa više od jedne žene u isto vreme, ali kako sve to pomiriti? Želeo je da bude predmet članka u časopisima, i nadao se da će jednog dana doživeti retrospektivu svog rada, iako bez ikakve jasne predstave o tome šta bi taj rad mogao biti. Želeo je da živi život do daske, ali bez ikakvih neprijatnosti ili komplikacija. Želeo je da živi život tako da ako ga neko nasumice fotografije, ta fotografija bude kul. Važno je da sve izgleda kako treba. Provod: treba da bude mnogo provoda, a tuge tek onoliko koliko je zbilja neophodno.

Nije to bio bogzna kakav plan, i neke greške već su bile počinjene. To veče, na primer, zasigurno će ostaviti nepovoljne posledice: suze, neprijatne telefonske pozive i optužbe. Verovatno bi trebalo da odmagli odatle što je pre moguće, i on letimice pogleda u svoju odbačenu odeću spremajući se za bekstvo. Iz kupatila dopreše upozoravajuće tandrkanje i lupanje prastarog vodokotlića, i on brže-bolje vrati knjigu na mesto, pronašavši ispod kreveta malu žutu konzervu „kolman“ senfa koju je otvorio kako bi potvrdio da se u njoj, da, zaista nalaze kondomi, zajedno sa sitnim sivim ostacima jednog džointa, nalik mišjem izmetu. Budući da je ta mala žuta kutija sadržavala u sebi obećanje seksa i droge, on se ponovo ponada i odluči da ostane bar još malo.

U kupatilu, Ema Morli obrisala sa ugla usana ostatke paste za zube u obliku polumeseca i upitala se nije li sve to jedna užasna greška. Eto je, posle četiri ljubavno jalove godine, napokon,

---

napokon u krevetu s nekim ko joj se zaista dopada, ko joj se dopao još kada ga je prvi put videla, 1984. na nekoj žurci, i već za koji sat, on će otići. Verovatno zauvek. Teško da će je pitati da pođe s njim u Kinu, a ona ionako bojkotuje Kinu. Ali on je u redu, zar ne? Dekster Mejhju. Uistinu, podozreva da i nije baš toliko bistar, i da je malčice prezadovoljan sobom, ali popularan je i duhovit i – nema svrhe poricati – veoma naočit. Zašto je onda tako mušičava i zajedljiva? Zašto jednostavno ne može da bude samouverena i zabavna, kao one droljaste, živahne devojke s kojima on obično visi? Na prozorčetu kupatila videla je prvu jutarnju svetlost. Trezvenost. Počešavši se vrhovima prstiju po svojoj jezivoj kosi, iskreveljila se, zatim povukla lanac prastarog vodokotlića i uputila se nazad u sobu.

Iz postelje, Dekster ju je posmatrao kako se pojavljuje na vratima, u odori i četvrtastoj kapi s ravnim vrhom koje su morali da iznajme za svečanu dodelu diploma, s nogom oko do vratka kao u kakvoj igri zavodjenja i svojom u rolnu smotanom diplomom u ruci. Zagledala se u njega preko naočara i navukla kapu nisko na oko. – Šta kažeš?

– Stoji ti. Sviđa mi se taj nonšalantni ugao. Sad je skini i vrati se u krevet.

– Neće ići. Ovo me je stajalo trideset funti. Hoću da ga iznosim za sve pare. – Zavrtela je odoru kao da je vampirski plašt. Dekster uhvati jedan njen kraj ali ona ga mlatnu urolanom diplomom, a zatim sede na rub postelje, sklopi naočare i ramenima smače odoru. Tek na časak uspeo je da ugleda njena naga leđa i oblina njene dojke pre no što se one izgubiše pod crnom majicom sa natpisom koji je zahtevao trenutno jednostrano nuklearno razoružanje. To je to, pomislio je. Ništa ne

ubija seksualnu želju bolje od dugačke crne majice s političkom porukom, sem možda onog albuma Trejsi Čepmen.

Pomiren sa sudbinom, dohvatio je njenu diplomu sa poda, srolao gumicu niz svitak i objavio: – Engleski jezik i istorija, Dvostruki bakalaureat s počastima, 1. klasa.

– Čitaj i plači, dečaće s diplomom druge klase. – Posegnula je za svitkom. – Ej, pažljivo s tim.

– Uramičeš je, je l' da?

– Mama i tata će dati da se od nje napravi poster. – Čvrsto ju je smotala, potapšavši je po krajevima. – I laminirani podmetači za tanjire. Mama će je istetovirati na leđima.

– Gde su ti uopšte roditelji?

– O, odmah tu u susednoj sobi.

Lecnuo se. – Bože, stvarno?

Nasmejala se. – Ne. Odvezli su se natrag u Lids. Tata misli da su hoteli za snobove. – Sklonila je svitak pod krevet. – A sad se mrdni malo – rekla je, gurkajući ga na hladnu stranu dušeka. Pustio ju je u postelju, donekle trapavo joj podvukavši ruku pod ramena, istraživački je ljubeći po vratu. Okrenula mu se licem, brade privučene grudima.

– Dekse?

– Mm.

– Hajde samo da se mazimo, važi?

– Naravno. Ako tako želiš – učtivo je kazao, mada zapravo nikada nije uviđao svrhu maženja. Maženje je za baba-tetke i plišane mede. Od maženja ga hvata grč. Najbolje je bilo odmah priznati poraz i otići kući što je pre moguće, ali ona mu je, kao da je to njena teritorija, smeštalala glavu na rame, i neko vreme ležali su tako, kruti i sputani, pre no što je rekla:

– Ne mogu da verujem da sam rekla „mazimo“. Do vraga – *mazimo*. Izvini zbog toga.

Nasmešio se. – Nije strašno. Bar nisi rekla *vatamo*.

– *Vatamo* je prilično bezveze.

– Ili *vaćarimo*.

– *Vaćarimo* je odvratno. Obećajmo da se nikada, nikada nećemo *vaćariti* – kazala je, istog trena zažalivši zbog te opaske. Šta, zajedno? Čini se da su male šanse za to. Opet utonuše u tišinu. Pričali su, i ljubili se, proteklih osam sati, i oboje su osećali onaj težak umor koji čitavo telo sustiže u svitanje. U zaraslom stražnjem vrtu cvrkutali su kosovi.

– Obožavam taj zvuk – promumlao je u njenu kosu. – Kosovi u zoru.

– Ja ga mrzim. Tera me da mislim kako sam učinila nešto zbog čega ću zažaliti.

– Zato ga i volim – rekao je, ponovo ciljajući onaj tajanstveni, dopadljivi utisak. Časak docnije, dodao je: – Što, jesi li?

– Šta?

– Učinila nešto zbog čega ćeš zažaliti?

– Šta, misliš na ovo? – Stegla mu je ruku. – O, pretpostavljam da jesam. Još ne znam, u redu? Pitaj me ujutro. Što, jesi li ti?

Pritisnuo joj je usne na teme. – Naravno da nisam – kazao je i pomislio: *ovo nikada, nikada ne sme da se ponovi*.

Zadovoljna njegovim odgovorom, privila mu se bliže. – Trebalo bi malo da odspavamo.

– Zašto? Sutra nema ničega. Nema rokova, nema posla...

– Jedino čitav naš život, koji se pruža pred nama – pospano je rekla, upijajući njegov divan, topao, ustajao miris i istovremeno osetivši kako joj preko ramenâ prelazi drhtaj uznemirenosti na samu tu pomisao: nezavisan život odraslog. Ne oseća se kao odrasla osoba. Nikako za to nije spremna. Kao da se usred noći oglasio protivpožarni alarm, a ona stoji na ulici s na brzinu skupljenom odećom u naručju. Ako ne uči, šta treba da radi? Kako će ispuniti dane? Nije imala pojma.

Štos je u tome, rekla je sebi, biti odvažan i odlučan i promeniti nešto. Ne baš promeniti svet, samo ono malo oko sebe. Izaći u svet sa svojim dvostrukim bakalaureatom sa počastima, svojom strašću i novom električnom pisaćom mašinom marke „smit korona“ i vredno raditi na... nečemu. Možda promeniti ljudima život umetnošću. Lepo pisati. Negovati prijateljstva, ostati veran svojim principima, živeti strasno i punim plućima i dobro. Steći nova iskustva. Voleti i biti voljen ako je ikako moguće. Jestu pametno. I tako to.

Nije to bogzna kakva životna filozofija; svakako nije filozofija koju s nekim može da podeli, ponajmanje s ovim čovekom, ali to je ono u šta veruje. Za sada je ovih prvih nekoliko sati nezavisnog odraslog života proteklo dobro. Možda će ujutro, posle čaja i aspirina, čak smoći hrabrosti da ga pozove nazad u krevet. Dotad će oboje biti trezni, što ništa neće olakšati, ali ko zna, mogla bi u tome i uživati. U onih nekoliko navrata kada je s mladićima odlazila u krevet, na kraju je uvek plakala ili se kikotala, i možda bi bilo lepo probati nešto između. Zapitala se ima li kondoma u konzervi od senfa. Nema razloga da ih ne bude, bili su tu poslednji put kada je proveravala: februar 1987, Vins, hemijski inženjer dlakavih leđa koji joj je istresao nos u jastučnicu. Veseli dani, veseli dani...

Napolju je počelo da se razdanjuje. Dekster je gledao kako ružičasta boja novog dana probljeskuje kroz teške zimske zavese iznajmljene zajedno sa sobom. Pazeći da je ne probudi, pružio je ruku, bacio opušak cigarete u šolju iz koje je pio vino i zagledao se u tavanicu. Sada su slabi izgledi da će zaspati. Umesto toga će tražiti obrasce na sivom premazu za plafon dok ona posve ne bude utonula u san, potom se iskrasti ne budeći je.

Razume se, ako sada bude otišao to će značiti da je više nikada neće videti. Zapitao se bi li mu zamerila i pretpostavio da bi: obično zameraju. Ali, da li bi on zamerio sebi? Četiri godine

sasvim se lepo snalazio i bez nje. Do sinoć je mislio da se zove Ana, a ipak na žurci nije mogao da prestane da je gleda. Zašto je dosad nije primetio? Proučavao joj je lice dok je spavala.

Lepa je, ali čini se da je to jedi. Njena riđe obojena kosa gotovo je namerno loše podšišana; verovatno se sama šišala pred ogledalom, ili ju je šišala Tili kako-se-već-preziva, ona bučna, krupna devojka s kojom deli ovaj stan. Koža joj se odlikuje bleđom podbulošću što govori da je previše vremena provodila u bibliotekama ili u ispijanju krigli piva u pabovima, a kad stavi naočare deluje smušeno i preozbiljno. Brada joj je mekana i blago bucfasta, premda je to možda samo salce iz detinjstva (ili sada nije baš umesno reći „bucfasta“ i „salce iz detinjstva“? isto kao što joj se ne bi moglo reći da ima straobalne grudi, čak i ako to jeste tačno, a da se sva ne uvredi).

Ostavi se sad toga, vrati se na lice. Vrh njenog lepog nosića neznatno se sjaji od masnoće, a čelo joj je istačkano sitnim bubuljicama, ali ako se to zanemari ne može se poreći da joj je lice – pa, lice joj je pravo malo čudo. Sada kada su joj oči zatvorene on shvata da se ne seća njihove tačne boje, već samo toga da su krupne i bistre i vesele, kao i dve bore na uglovi- ma njenih širokih usta, duboke zagrade koje se produbljavaju kada se smeje, što izgleda često radi. Glatki, ružičasto prošarani obrazi, mesnati jastučići koji izgledaju kao da bi bili topli na dodir. Nema ruža, već meke usne boje maline koje drži čvrsto zatvorene kada se smeje kao da ne želi da pokazuje zube, koji su malko prekrupni za njena usta, a uz to joj je još prednja gornja jedinica malčice okrnjena, što sve zajedno ostavlja utisak da nešto suzdržava, smeh ili neku duhovitu primedbu ili kakvu sjajnu internu šalu.

Ukoliko sada bude otišao, verovatno više nikada neće videti to lice, sem možda na nekom groznom okupljanju kroz deset godina. Ona će biti debela i razočarana i gundaće što se iskrao

bez pozdrava. Najbolje da ode tiho, i da se ne pojavljuje na okupljanjima. Ostavi to iza sebe i okreni se budućnosti. Ima tamo napolju još mnogo lica.

Ali upravo kada je odluka pala, njena usta se rastegoše u širok osmeh, i ne otvarajući oči ona upita:

– Pa, šta misliš, Dekse?

– O čemu, Em?

– O meni i tebi. Je li ovo ljubav, šta misliš? – i tiho se nasmeja, čvrsto spojenih usana.

– Samo spavaj, hoćeš li?

– Onda prestani da mi zuriš u nos. – Otvorila je oči, plavo-zelene, bistre i pronicljive. – Šta je sutra? – promrmljala je.

– Misliš danas?

– Danas. Ovaj vedri novi dan koji nas čeka.

– Petak. Ceo dan je petak. Sveti Svitun, kad smo već kod toga.

– Šta je to?

– Tradicija. Ako danas bude padala kiša, padaće i narednih četrdeset dana, ili čitavo leto, ili tako nešto.

Namrštila se. – To nema nikakvog smisla.

– I ne treba da ima. To je sujeverje.

– Ako gde bude padala kiša? Negde uvek pada kiša.

– Na grobu svetog Svituna. On je sahranjen pored Vinčesterske katedrale.

– Otkud ti sve to znaš?

– Išao sam tamo u školu.

– Izvinite, moliću lepo – promumlala je u jastuk.

– „Ako na Svituna počne liti/Nešto tra-la-la će biti.“

– Baš lepa pesma.

– Parafraziram.

Opet se nasmejala, zatim dremljivo podigla glavu. – Nego, Dekse?

– Em?

– Ako danas ne bude padala kiša?

– Aha?

– Šta radiš kasnije?

Reci joj da si zauzet.

– Ništa posebno – kazao je.

– Hoćemo li onda nešto da radimo? Ti i ja, mislim?

Pričekaj dok ne zaspi i onda se iskradi.

– Hoćemo. Važi – rekao je. – Hajde nešto da radimo.

Pustila je da joj glava ponovo padne na jastuk. – Novi novcati dan – promrmljala je.

– Novi novcati dan.

DRUGO POGLAVLJE

Povratak u život

SUBOTA, 15. JUL 1989.

Vulverhempton i Rim

*Svlačionica za devojčice
Srednja škola „Stouk park“
Vulverhempton
15. jul 1989.*

Ćao, bela!

Kako si? I kako je u Rimu? Kapiram da je u Večnom gradu sve med i mleko, ali ja sam već dva dana ovde u Vulverhemptonu i to mi deluje maltene kao čitava večnost (mada ti mogu reći da je „Pica hat“ ovde sjajna, baš sjajna).

Otkad smo se poslednji put sreli, odlučila sam da prihvatim onaj posao o kojem sam ti pričala, u Pozorišnoj kooperativi Malj, i minula četiri meseca smo na turneji, gde osmišljavamo, uvežbavamo i izvodimo „Nečovečan tovar“, spektakl pod pokroviteljstvom Saveta za umetnost koji posredstvom pripovedanja, narodne pesme i prilično potresne pantomime govori o trgovini robljem. Šaljem ti i jeftinu fotokopiju flajera kako bi se uverio da je predstava zaista prva liga.

„Nečovečan tovar“ je komad T.U.E. (za tebe Teatar u edukaciji) namenjen uzrastu od jedanaest do trinaest godina koji zastupa provokativno gledište da je ropstvo bilo Nešto Loše. Ja glumim Lidiju, ovaj, mislim, da, GLAVNU ULOGU, kad smo već kod toga, razmaženu i taštu kći zlog ser Obadaje Grima (vidi li se iz prezimena da nije mnogo fin?)* a najupečatljiviji trenutak u predstavi jeste kada ja shvatim da su sve moje lepe stvari, sve moje haljine (pokazujem haljinu) i sav moj nakit (isto) kupljeni krvlju meni bližnjih ljudskih bića (šmrc-šmrc) i da se osećam prljavo (zurim u šake kao da VIDIM KRV), prljavo do DNA DUUUUŠE. Trenutak je vrlo moćan, mada su ga sinoć upropastili neki klinici koji su me gađali maltezerima u glavu.

Ali sad ozbiljno, predstava zapravo uopšte nije tako loša, ovo je van konteksta, i ne znam zašto sam cinična, verovatno je u pitanju odbrambeni mehanizam. U stvari, imamo odlične reakcije kod dece koja je gledaju, od one koja se ne gađaju, dok u školama održavamo istinski uzbudljive radionice. Neverovatno je koliko malo ta deca znaju o svojoj kulturnoj baštini, čak i deca s Kariba, o tome odakle potiču. Uživala sam i dok sam je pisala i dobila mnoštvo zamisli za druge predstave i tako to. Stoga mislim da je ovo vredno truda čak i ako ti misliš da gubim vreme. Stvarno, stvarno mislim kako nešto možemo da promenimo, Dekstere. Mislim, u Nemačkoj je tridesetih godina radikalnog teatra bilo na pretek i vidiš kakve je promene to donelo. Iskorenićemo rasne predrasude iz centralne Engleske, makar to morali da učinimo od deteta do deteta.

U glumačkoj postavi nas je četvoro. Kvame je Plemeniti Rob, i uprkos tome što ja glumim gospodaricu a on slugu, uistinu se lepo slažemo (mada, kada sam ga pre neki dan u kafu

---

* Engl.: *grim* – smrknut, tmuran. (Prim. prev.)

zamolila da mi donese kesicu čipsa, on me je pogledao kao da ga TLAČIM ili šta već). Ali fin je i ozbiljno posvećen poslu, iako je na probama mnogo plakao, što se meni činilo malko previše. Malčice je plačljivko, ako znaš šta hoću da kažem. U predstavi bi među nama trebalo da vlada snažna seksualna napetost, ali život ponovo ne uspeva da podražava umetnost.

Zatim je tu Sid, koji glumi mog zlog oca Obadaju. Znam da si čitavo detinjstvo proveo igrajući francuski kriket na đavolski velikom travnjaku kamilice i da se nikada nisi bavio nečim tako malograđanskim kao što je gledanje teliša, ali Sid je nekada bio baš poznat, u pandurskoj seriji po imenu Gradski rejon, i iz njega sve vreme izbija gađenje što je spao na OVO. Glatko odbija da izvodi pantomimu, kao, ne priliči mu da bude viđen s nekim predmetom koji nije zbilja tu, i svaka druga rečenica počinje mu sa „kad sam bio na telišu“ što je njegov način da kaže „kad sam bio srećan“. Sid piški u umivaonike i ima grozomorne pantalone od poliestera koje se BRIŠU umesto da se peru i hrani se pitama s mlevenom govedinom s benzinskih pumpi, a Kvame i ja mislimo da je potajno zapravo rasista, ali izuzev toga je divan čovek, baš divan čovek.

A tu je i Kendi, ah Kendi. Kendi bi ti se svidela, upravo je onakva kako joj i ime kaže.* Ona glumi Drsku Služavku, Vlasnika Plantaže i ser Vilijema Vilberforsa, i veoma je lepa i duhovna i, mada ne volim tu reč, prava pravcata kučka. Neprestano me pita koliko godina zaista imam i govori mi kako delujem umorno ili da bih uistinu mogla biti baš lepa kad bih nabavila kontaktna sočiva, što ja naravno OBOŽAVAM. Vrlo joj je stalo do toga da nam svima stavi do znanja kako ovo radi samo da bi dobila člansku kartu Udruženja glumaca i pričekala povoljan čas kada će je primetiti neki holivudski

---

* Engl.: *candy* – bombona, slatkiš. (Prim. prev.)

---

producent koji će, po svemu sudeći, eto tako slučajno prolaziti kroz Dadli jednog kišnog utorka po podne u potrazi za novim talentima iz T.U.E. Gluma je bezveze, je l' da? Kada smo osnovali PKM (Pozorišna kooperativa Malj), zbilja smo želeli da imamo jedan napredan pozorišni kolektiv bez onih koještarija u fazonu ego-slava-dospevanje na TV-ego-razmetanje, i da se jednostavno bavimo kvalitetnim, uzbudljivim, originalnim, politički osmišljenim poslom. Tebi sve to možda zvuči glupavo, ali to smo želeli da radimo. Ali nevolja sa demokratskim kolektivima zasnovanim na ravnopravnosti leži u tome što moraju da se slušaju debili kao što su Sid i Kendi. Ne bi mi ona smetala kad bi umela da glumi, ali njen njukaslski naglasak je neverovatan, kao da se šlogirala ili šta već, a uz to ima trip da radi joga vežbe zagrevanja u donjem vešu. E to ti je već zagolicalo pažnju, je l' tako? Ovo je prvi put da vidim kako neko izvodi Pozdrav suncu u podvezicama i topu. To ne može biti ispravno, zar ne? Sirotom Sidu uopšte ne polazi za rukom da pojede svoju goveđu pitu s karijem, neprestano promašuje usta. Kada napokon dođe vreme da Kendi nešto obuče i izađe na pozornicu, neki klinac obično zazviždi ili šta već, a ona se posle u minibusu uvek pravi bogzna kako uvređena kao kakva tobožnja feministkinja. – Mrzim kada o meni sude po mom izgledu čitavog života o meni sude po mom prekrasnom licu i čvrstom mladom telu – kaže dok namešta haltere, kao da je posredi neko važno POLITIČKO pitanje, kao da treba da radimo agitprop ulični teatar o nevoljama žena prokletih sjajnim sisama. Bulaznim li? Jesi li se već zaljubio u nju? Možda ću te upoznati kad se budeš vratio. Već te vidim kako joj upućuješ onaj pogled dok stiskaš zube i igraš se usnama i pitaš je o njenoj karijeeeeri. Možda te ipak neću upoznati...

* * *

Ema Morli okrenu stranicu licem naniže kada je u prostoriju ušao Geri Natkin, mršav i nervozan, i bilo je vreme da režiser i suosnivač Pozorišne kooperative *Malj* održi svoj motivacioni govor pred nastup. Uniseks garderoba uopšte nije bila garderoba, već samo svlačionica za devojčice u srednjoj školi u starom siromašnom centru grada koja je, čak i vikendom, imala onaj školski miris koji je ona pamtila: miris hormona, ružičastog tečnog sapuna i plesnivih peškira.

U dovratku, Geri Natkin se nakašljao, bled i kože nadražene od brijanja, u do grla zakopčanoj crnoj košulji, čovek čija je lična modna ikona Džordž Orvel. – Večeras je sjajna publika, ljudi! Bezmalobilo je dopola puno što nije loše imajući u vidu! – mada nije rekao šta to tačno imajući u vidu, možda zato što mu je pažnju zaokupila Kendi, koja se premetala preko karlice u tufnastom bodiju. – Odigrajmo im đavolski dobru predstavu, narode. Oborimo ih s nogu!

– Oborio bi' ja njih s nogu – progundao je Sid, posmatrajući Kendi i ključajući mrvicu testa. – Palicom za kriket s ekserima, malu gamad.

– Ne budi negativan, Side, važi? – zamolila je Kendi, uz jedan dugačak, kontrolisan izdisaj.

Geri nastavi: – Zapamtite, nek bude sveže, ostanite povezani, nek bude živo, izgovarajte tekst kao da vam je prvi put i, što je najvažnije, *ne* dozvolite publici da vas uplaši niti bilo kako isprovocira. Interakcija je odlična. *Odmazda* nije. Ne dajte da vas razbesne. Nemojte im pružiti to zadovoljstvo. Petnaest minuta, molim vas! – i na to im Geri zatvori vrata garderobe, kao tamničar.

Sid otpoče svoje večernje zagrevanje, mrmljajući bajalicu *mrzim-ovaj-posao-mrzim-ovaj-posao*. Iza njega je sedeo Kvame, go do pojasa i bedan u dronjavim pantalonama, ruku zabijenih

---

pod pazuhe, zabačene glave, meditirajući ili se možda trudeći da ne zaplače. Levo od Eme, Kendi je pevala pesme iz *Jadnika* svetlim, jednoličnim sopranom, čačkajući čekićaste nožne prste koje je zaradila od osamnaestogodišnjeg bavljenja baletom. Ema okrenu leđa njenom odrazu u napuklom ogledalu, zaoblivši puf-rukave svoje haljine visokog struka, skinu naočare i uzdahnu u maniru Džejn Ostin.

Prošla godina predstavljala je niz pogrešnih skretanja, rđavih izbora, napuštenih projekata. Bio je tu onaj ženski bend u kojem je svirala bas, koji se ponekad zvao *Grlo*, ponekad *Klanica šest* ili *Gadni kolačić*, i koji nije mogao da odabere ni ime, a kamoli muzički pravac. Bio je tu onaj alternativni noćni klub u koji niko nije izlazio, bataljeni prvi roman, zabataljeni drugi roman, nekoliko bednih letnjih poslova na kojima je prodavala kašmir i tartan* turistima. Kada je dodirnula samo dno, krenula je na kurs cirkuskih veština na koji je išla dok se nije ispostavilo da ih ne poseduje. Trapez nije bio rešenje.

Naveliko reklamirano Drugo leto ljubavi** bilo je leto snuženosti i izgubljenog zamaha. Čak je i njen ljubljani Edinburg počinjao da je smara i tišti. Život u gradu u kojem je studirala delovao joj je kao ostanak na žurci sa koje su svi ostali otišli, te je u oktobru napustila stan u Renkilor stritu i preselila se natrag kod roditelja, gde je provela dugu, napetu, kišovitu zimu punu uzajamnog optuživanja, zalupljenih vrata i popodnevnog gledanja TV-a u kući koja je sada delovala nepojmljivo mala. – Ali imaš dvostruki bakalaureat sa počastima! Šta bi s tvojim dvostrukim bakalaureatom sa počastima? – svakodnevno ju je pitala majka, kao da je Emina diploma nekakva supermoć koju

---

* Škotska karirana vunena tkanina koja služi za izradu narodne nošnje. (Prim. prev.)

** Razdoblje od 1988. do 1989. godine u Britaniji, kada je došlo do eksplozije elektronske muzike, rejev žurki i ekstazija. (Prim. prev.)

ona uporno odbija da upotrebi. Njena mlađa sestra, Marijana, srećno udata medicinska sestra s novom bebom, navraćala je uveče samo da bi likovala što je mamina i tatina zlatna devojčica pala tako nisko.

Ali s vremena na vreme, tu je bio Dekster Mejhju. Poslednjih nekoliko toplih dana leta posle diplomiranja provela je u njegovoj prelepoj porodičnoj kući u Okfordširu; za nju to nije bila kuća, već palata. Ogromna, iz 20-ih, sa izbledelim ćilimima i velikim apstraktnim platnima i pićem s ledom. U velikom vrtu što miriše na travu proveli su jedan dug, otegnut dan između bazena i teniskog terena, prvog koji je u životu videla a koji nije podigla mesna zajednica. Dok je pila džin-tonike u pletenim stolicama i uživala u pogledu, mislila je na *Velikog Getsbija*. Naravno da je sve upropastila, unervozivši se i previše popivši uz večeru, i izdravši se na Deksterovog oca – blagog, skromnog, savršeno razumnog čoveka – zbog Nikaragve, dok ju je Dekster sve vreme posmatrao s izrazom prisnog razočaranja, kao da je kućence koje se pokakilo na tepih. Je li zaista sedela za njihovim stolom, jela njihovu hranu i nazvala njegovog oca fašistom? Te noći ležala je u gostinskoj sobi, opijena i ophrvana grižom savesti, čekajući da začuje kucanje na vratima iako je bilo očito da će izostati; žrtvovala je ljubavne nade radi sandinista,* koji teško da će joj biti zahvalni.

Ponovo su se sreli u Londonu u aprilu, na proslavi dvadeset trećeg rođendana njihovog zajedničkog druga Kaluma, i čitav naredni dan proveli zajedno u Kensington gardensu, pijući vino iz boce i pričajući. Očigledno joj je bilo oprošteno, ali ujedno su se bili uljuljkali u izluđujuću prisnost prijateljstva; izluđujuću

---

* Sandinisti, pripadnici nikaragvanskog Sandinističkog fronta nacionalnog oslobođenja koji su 1979. godine srušili režim predsednika Somoze i započeli stvaranje socijalističkog društva na marksističkim načelima. (Prim. prev.)

barem za nju, dok su ležali na svežoj prolećnoj travi, maltene se dodirujući rukama dok joj je on pričao o Loli, neverovatnoj Španjolki koju je upoznao na skijanju na Pirinejima.

A onda je opet otputovao, da još širi vidike. Posle kraćeg istraživanja, ispostavilo se da je Kina odveć strana i ideološki nastrojena za Deksterov ukus, te je on namesto toga krenuo u opušten jednogodišnji obilazak „Gradova za provod“, kako su ih vodiči nazivali. I tako su sada bili drugari koji se dopisuju: Ema je sastavljala duga, vatrena pisma prepuna šala i podvlačenja, usiljenog šegačenja i slabo prikrivene žudnje, iskazujući ljubav u dve hiljade reči na hartiji za avionsku poštu. Pisma, kao i trake s kompilacijama, zapravo su bila nosioci neizraženih osećanja i bilo je jasno da u njih ulaže suviše vremena i energije. Zauzvrat, Dekster joj je slao razglednice sa nedovoljno poštanskih maraka: „Amsterdam je STRAOBALAN“, „Barselona BOMBA“, „Dablin LUDNICA. Jutros bljuvao kao LASICA.“ Kao putopisac, nije bio Brus Četvin, ali ona bi svejedno stavila razglednice u džep kaputa u dugim setnim šetnjama vresom obraslim pustopoljinama Ilklija, i tražila neko skriveno značenje u poruci „Venecija SKROZ POPLAVLJENA!!!!“.

– Ko je taj *Dekster*? – pitala ju je majka, piljeći u naličje razglednica. – Tvoj dečko, je li? – a zatim, sa zabrinutim izrazom: – Jesi li ikada razmišljala da se zaposliš u Direkciji za gas? – Zaposlila se kao šankerica u lokalnom pabu, gde je točila pivo u krigle dok je vreme prolazilo, a ona osećala kako joj mozak polako omekšava kao nešto zaboravljeno u dnu frižidera.

Onda joj se javio Geri Natkin, suvonjavi trockista koji je 1986. režirao jednu ekstremnu, beskompromisnu postavku Brehtovog *Užasa i jada Trećeg rajha* u kojoj je ona glumila, a zatim je tri ekstremna, beskompromisna sata ljubio na zabavi povodom poslednjeg izvođenja predstave. Nedugo potom odveo ju je na dvostruku projekciju filmova Pitera Grinaveja,

sačekavši četiri sata pre no što je pružio ruku i odsutno je stavio na njenu levu dojkku kao da podešava dimer. Te večeri su breh-tovski vodili ljubav u plesnivoj postelji za jedno ispod postera koji je najavljivao *Bitku za Alžir*, i Gari je sve vreme pazio da se prema njoj ni slučajno ne ponaša kao prema objektu. Zatim ništa, ni reči, do onog telefonskog poziva jedne kasne majske večeri, i tiho izgovorenih kolebljivih reči: – Da li bi želela da se pridružiš mojoj pozorišnoj kooperativi?

Ema nije gajila ambicije kao glumica niti ikakvu veliku ljubav prema pozorištu, doživljavala ga je samo kao medijum za prenošenje reči i ideja. A *Malj* je trebalo da bude jedna nova vrsta napredne pozorišne kooperative, sa zajedničkim ciljem, zajedničkom predanošću, pisanim proglasom i posvećenošću menjanju života mladih posredstvom umetnosti. Možda bude i nekih avanturica, pomislila je Ema, ili u najmanju ruku nekog seksa. Spakovala je ranac, pozdravila se sa sumnjičavim roditeljima i krenula autobusom kao da joj predstoji borba za neki cilj u pozorišnom španskom građanskom ratu, pod pokroviteljstvom Saveta za umetnost.

Ali tri meseca docnije, šta se desilo s toplinom, drugarstvom, osećajem društvene vrednosti i visokih ideala spojenih s provodom? Trebalo bi da su kooperativa. Tako piše na kombiju, sama je isekla šablon i obojila ga. *Mrzim-ovaj-posao-mrzim-ovaj-posao*, rekao je Sid. Ema pritisnu ruke na uši i postavi sebi neka ključna pitanja.

Zbog čega sam ja ovde?

Menjam li zbilja nešto?

Zašto ova nešto ne obuče?

Kakav je to miris?

Gde ovog trenutka želim da budem?

Želela je da bude u Rimu, s Deksterom Mejhjuom. U krevetu.

* * *

- Avenija Šaf-tes-beri.
  - Ne, Šafts-beri. Tri sloga.
  - Ličester skver.
  - Lester skver. Dva sloga.
  - Zašto nije Li-čester?
  - Nemam pojma.
  - Ali ti bi trebalo da si moj nastavnik, ti bi trebalo da znaš.
  - Izvini – Dekster slegnu ramenima.
  - Ja mislim da to glup jezik – reče Tove Angstrom, i udari ga u rame.
    - Da je to glup jezik. Sasvim se slažem. Mada nema potrebe da me udaraš.
    - Izvinjavam se – reče Tove, poljubivši ga u rame, zatim u vrat i usta, i Dekster ponovo oseti koliko podučavanje ume da bude zahvalno.

Ležali su na gomili jastučića na podu od terakote njegovog sobička, pošto su odustali od kreveta za jedno kao nezadovoljavajućeg za svoje potrebe. U brošuri Međunarodne škole engleskog *Persi Šeli*, smeštaj za nastavnike bio je opisan kao „malo udobno s mnogim olakšavajućim odlikama“ i bio je upravo takav. Njegova soba u *centro storico** bila je sumorna i hladna, ali bar je imao balkon, a s prozora, sa stopu širokom prozorskom daskom, gledalo se na živopisan trg, koji je služio ujedno i kao parking, što je veoma priličilo Rimu. Svakog jutra budili su ga kancelarijski službenici koji su bezbrižno terali kola u rikverc međusobno se sudarajući.

Ali usred tog sparnog julskog popodneva, jedini zvuk koji je do njih dopirao bilo je kloparanje točkića na koferima koje su

---

* Ital.: *centro storico* – istorijski centar grada. (Prim. prev.)